

Anexa nr. II la Ordinul ministrului educației nr. 3702/21.04.2021

MINISTERUL EDUCAȚIEI

**Programa școlară
pentru disciplina**

EDUCAȚIE SENZORIALĂ ȘI PSIHOMOTORIE

**Învățământ special
Clasele a V-a – a X-a
Dizabilități intelectuale grave, severe și/sau asociate**

București, 2021

Notă de prezentare

Disciplina *Educație senzorială și psihomotorie* este prevăzută în planul cadru de învățământ, pentru învățământul special primar și gimnazial, dizabilități intelectuale grave, severe și/sau asociate, inclusă în aria curriculară **Matematica și Științe ale naturii** și are alocate 2 ore/săptămână pentru ciclul primar (clasele pregătitoare – a IV-a) și 1 oră/săptămână pentru ciclul gimnazial (clasele V- X).

Structura programei școlare include următoarele elemente:

- Notă de prezentare;
- Competențe generale;
- Competențe specifice;
- Activități de învățare;
- Conținuturi;
- Sugestii metodologice.

Importanța educației senzoriale și psihomotorii este evidențiată de diferiți specialiști. Astfel: Maria Montessori consideră că simțurile noastre sunt niște „porți deschise spre lume”, iar materialele senzoriale sunt „cheile date copilului pentru a le deschide”, iar Valentina Horghidan afirmă că „Manipularea obiectelor este influențată de gradul de maturizare psihomotorie, de experiențele motrice trăite de copil și caracteristicile de îndemânare “.

Percepția senzorială ne servește ca bază de cunoaștere a realității - o percepție senzorială săracă determină o percepție redusă a realității. Din acest motiv, dezvoltarea senzorială reprezintă una dintre bazele cunoașterii realității. În ce privește dezvoltarea psihomotorie, aceasta cuprinde șapte componente a căror evoluție este interconectată:

- Motricitatea globală;
- Motricitatea fină;
- Schema corporală;
- Lateralitatea;
- Organizarea perceptivă;
- Organizarea spațială și temporală.

Educația senzorială și psihomotorie, asigură elevului cu dizabilități intelectuale grave, severe și/sau asociate o cale de cunoaștere activă, prin acțiune directă asupra lumii înconjurătoare, valorificând experiența/cunoștințele empirice achiziționate în viața cotidiană astfel încât acestea să devină funcționale, eficiente în procesul adaptării și integrării în societate.

Noțiunile științifice/ priceperile/ deprinderile/ comportamentele adaptative achiziționate de elevul cu dizabilități intelectuale grave, severe și/sau asociate au acoperire senzorială, având la bază contactul direct cu obiectele și imaginile acestora, cu fenomene și fapte din universul apropiat, iar caracterul practic-aplicativ al experiențelor de cunoaștere în care este introdus copilul permite înțelegerea unor relații dintre organism și mediu.

Stimularea senzorială și psihomotorie condiționează abilitarea copilului pe axele principale: comunicare, abilități cognitive, autonomie personală și socială. Educarea proceselor senzorial-motorii primare și dezvoltarea motricității globale/fine, vizează dezvoltarea unor abilități și deprinderi care constituie punctul de plecare în dezvoltarea cognitivă a limbajului, a comunicării precum și operaționalizarea unor concepte matematice elementare, cu bogate influențe benefice asupra personalității copilului, o mai bună adaptare la solicitările mediului școlar și social.

Educație senzorială și psihomotorie în mediului înconjurător, oferă copiilor ocazia de a-și dezvolta curiozitatea și interesul pentru anumite aspecte ale lumii înconjurătoare prin acțiune directă, explorare și observație, precum și oportunitatea de a gândi și a învăța.

Competențele vizate prin această programă școlară, activitățile de învățare și conținuturile, au ca punct de plecare particularitățile fiecărei etape de dezvoltare a copilului, tipul de asociere a acestora, referindu-se în special la:

- dezvoltarea interesului față de mediul înconjurător și propria persoană;
- folosirea propriilor simțuri pentru a observa și a explora mediul înconjurător;
- lărgirea câmpului experienței directe;
- dezvoltarea motricității generale și fine;
- valorificarea la maximum a potențialului analizatorilor;
- aplicarea cunoștințelor învățate în viața cotidiană;
- formarea reprezentărilor legate de formă, mărime, culoare, distanță, direcție;
- operarea cu noțiuni corporale, spațiale, temporale simple.

Activitățile de învățare au un caracter orientativ. Cadrul didactic are libertatea de a alege acele conținuturi care corespund cel mai bine nivelului funcțional al copiilor vizați în activitățile la clasă sau de a folosi alte exemple care i se par mai potrivite pentru configurarea competențelor propuse. Se recomandă individualizarea demersului educațional, cu raportare permanentă la potențialul de dezvoltare al fiecărui copil (acolo unde este cazul).

Competențe generale

- 1. Cunoașterea elementelor și fenomenelor lumii înconjurătoare prin intermediul acțiunilor de explorare senzorială**
- 2. Formarea și exersarea coordonării psihomotrice**
- 3. Formarea și dezvoltarea unor comportamente adaptative în relația cu mediul natural și social**
- 4. Exersarea comportamentelor și atitudinilor formate în activități de tip integrativ**

CLASA a V-a

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Cunoașterea elementelor și fenomenelor lumii înconjurătoare prin intermediul acțiunilor de explorare senzorială

Clasa a V-a
<p>1.1. Identificarea stimulilor senzoriali din mediul înconjurător și manifestarea unor reacții adecvate</p> <p>Exerciții de explorare și descoperire a obiectelor din mediul familiar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de discriminare vizuală (identic/ diferit, perceperea transformărilor; sortări după unul sau mai multe criterii – culoare; mărime; formă); - Exerciții de discriminare auditivă (zgomote, onomatopee, sunete, voci familiare etc.); - Exerciții de explorare și orientare/descoperire a obiectelor din mediul familiar, prin antrenarea mai multor analizatori (auditiv, vizual, tactil etc.).
<p>1.2. Experimentarea și cunoașterea senzațiilor propriului corp</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de atingere, de descoperire a propriului corp/a corpului partenerului de joc („fată-băiat”, „Arată-mi!” etc.); - Exerciții pentru postură (imitarea posturii persoanelor prezente/persoanelor din imagini; exerciții de executare după model a diferitelor posturi corporale); - Exerciții joc pentru menținerea echilibrului static-dinamic (jocul „Statuia”, „Copiii stau pe scăunele” etc.); - Exerciții senzoriale și motorii cu antrenarea progresivă a tuturor părților corpului (exerciții de mișcare a capului, a brațelor, a picioarelor și a trunchiului); - Exerciții de percepere a mișcărilor globale sau fine ale propriului corp (exerciții de motricitate generală și motricitate fină).
<p>1.3. Explorarea multisenzorială a mediului înconjurător</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de discriminare senzorială (auditivă, vizuală, gustativă, olfactivă, tactilă); - Exerciții de explorare și descoperire a obiectelor din mediul familiar, prin antrenarea mai multor analizatori (auditiv / vizual / tactil etc.).
<p>1.4. Formarea și dezvoltarea structurilor perceptiv-motrice de bază (culoare-formă-mărime- orientare, organizare și structurare spațio-temporală)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de identificare (și denumire) – discriminare obiectuală și/ sau imagistică, după unul sau mai multe criterii; - Exerciții de sortare și grupare obiectuală și/sau imagistică, după unul sau mai multe criterii; - Exerciții de localizare a obiectelor prin raportare la schema corporală; - Exerciții de recunoaștere a pozițiilor spațiale simple (pe, sub, în față, în spate, deasupra-dedesubt etc.); - Executarea unor comenzi simple de deplasare în spațiu; - Exerciții de identificare a momentelor unei zile.

2. Formarea și exersarea coordonării psihomotrice

Clasa a V-a
<p>2.1. Formarea – exersarea coordonării bimanuale</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de încheiere – descheiere (arici, capse, nasturi, fermoar); - Exerciții de înșurubare/deșurubare; - Exerciții de asamblare/dezasamblare.

2.2. Formarea și exersarea coordonării oculo-motorii

- Exerciții de înșirare (a pionilor pe tăblița cu găurele/ a mărgelilor pe ață);
- Exerciții de imitare cu mâna/degetul/creionul a pozițiilor orizontală, verticală, oblică;
- Exerciții de prehensiune (prindere corectă a instrumentelor de scris): efectuarea de mângălituri, cercuri – spirale;
- Desen figurativ: desen după șablon (trasare de contururi și umplerea spațiului – cu fond, prin hașurare).

2.3. Formarea și exersarea coordonării auditiv-motorii

- Jocuri de mișcare pe ritmuri simple;
- Dans liber sau dirijat.

3. Formarea și dezvoltarea unor comportamente adaptative în relația cu mediul înconjurător**Clasa a V-a****3.1. Identificarea lateralității – membrul superior și inferior dominant și orientarea stânga/ dreapta**

- Exerciții de stimulare a membrului dominant, cu oferire de repere verbale pentru recunoașterea sa;
- Exerciții de manevrare de diferite obiecte cu executarea unor mișcări precum răsucire, decupare, desenare;
- Exerciții de coordonare oculo-motorie (așezarea pionilor pe tăblița cu găurele etc.);
- Exerciții de folosire alternativă a membrelor inferioare/superioare.

3.2. Exersarea și fixarea unor comportamente simple de îngrijire a propriului corp – îmbrăcat/dezbrăcat, spălat, mâncat

- Exerciții de spălat, de îmbrăcat, încălțat, mâncat, cu/fără sprijin;
- Exerciții-joc de încheiere – descheiere nasturi, șireturi și fermoare;
- Exerciții de identificare și denumire corespunzătoare a diferitelor piese de îmbrăcăminte și încălțăminte.

3.3. Respectarea regulilor de igienă proprie, colectivă și a spațiului de locuit

- Exerciții de însușire și utilizare corectă a denumirii spațiilor de locuit;
- Exerciții de folosire a instalațiilor sanitare;
- Exerciții de îngrijire a părului, unghiilor, mâinilor etc.

4. Exersarea comportamentelor și atitudinilor formate în activități de tip integrativ**Clasa a V-a****4.1. Identificarea propriilor trăsături fizice prin comparație cu persoanele din jur**

- Exerciții de denumire a schemei corporale proprii și a altei persoane;
- Exerciții de stabilire a corespondenței între elementele propriului corp și cele ale altei persoane.

4.2. Cunoașterea pericolelor și formarea de conduite preventive în spațiul natural și social

- Exerciții de recunoaștere și identificare a pericolelor potențiale din mediul înconjurător (accidente rutiere, obiecte contondente, surse de electrocutare etc.).

4.3. Dezvoltarea deprinderilor de existență activă în mediul familial

- Exerciții de identificare a datelor personale (nume, prenume, vârstă, data nașterii, adresă);
- Exerciții de identificare a membrilor familiei (mama, tata, frați, surori, bunici).

Clasa a V-a
<p>4.4. Operarea cu elemente ale realității înconjurătoare prin operații concrete și/sau logice</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de asociere a imaginilor despre anotimpuri, fenomene ale naturii (vânt, ploaie, fulger, tunet, ceață etc.); - Exerciții de asociere a unor desene simbol cu anotimpul corespunzător: brad - iarna, ghiocel - primăvara, copii la mare - vara, frunze uscate - toamna.

Conținuturi

Domenii de conținut	Clasa a V-a
Cunoașterea senzorială a elementelor și fenomenelor din mediu	<p>Explorarea senzorială</p> <ul style="list-style-type: none"> - Identificare și discriminare senzorială (vizuală; auditivă; tactil-kinestezică; termică; olfactivă; gustativă); - Reacții adecvate la stimulii din mediul înconjurător; - Experimentarea senzațiilor propriului corp (atingere, descoperire, postură, echilibru, rostogolire, cățărare, târâre etc.); - Acțiuni senzoriale în activități practic-aplicative și utilitare.
Coordonare psihomotrică	<p>Coordonare bimanuală și oculo-motorie (motricitatea fină)</p> <ul style="list-style-type: none"> - prehensiune; - alăturare; - incastrare; - rupere; - mototolire; - apăsare; -suprapunere; - îndoire; - decupare; - înșurubare/deșurubare; - încheiere/descheiere; - rulare; <p>Coordonare auditiv-motorie</p> <ul style="list-style-type: none"> - elemente de gimnastică cu/fără obiecte – la comandă verbală; - elemente ludice de exprimare gestuală, însoțită de linie muzicală sugestivă; - jocuri de mișcare pe ritmuri simple; - dans liber sau dirijat.
Structuri perceptiv motrice	<p>Structuri perceptiv motrice de bază</p> <ul style="list-style-type: none"> - Structuri perceptiv motrice de formă, mărime, culoare; - Orientare - organizare structurare spațială; - Orientare - organizare structurare temporală.
Relația cu mediul înconjurător	<p>Lateraliitatea</p> <ul style="list-style-type: none"> - coordonare oculo-motorie; - stimularea membrului dominant (mână, picior); <p>Reguli elementare de igienă corporală și a spațiilor de locuit</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții practice de îngrijire a propriului corp; - igiena spațiului de locuit.

Domenii de conținut	Clasa a V-a
Apartenența la grup	Conduita preventivă în diferite situații - pericolele din mediul înconjurător; Existența activă în mediul familial și social - datele personale și familiale; - anotimpuri; - fenomene ale naturii.

CLASA a VI-a

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Cunoașterea elementelor și fenomenelor lumii înconjurătoare prin intermediul acțiunilor de explorare senzorială

Clasa a VI-a
<p>1.1. Identificarea stimulilor senzoriali din mediul înconjurător și manifestarea unor reacții adecvate</p> <p>Exerciții de descoperire a proprietăților fizice ale obiectelor perceptibile pe baza simțurilor:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de discriminare vizuală (identic/ diferit, perceperea transformărilor; sortări după unul sau mai multe criterii – culoare; mărime; formă); - Exerciții de discriminare auditivă (zgomote, onomatopee, sunete, voci familiare etc.); - Exerciții de discriminare olfactivă și gustativă (mirosuri ambientale și alimente familiare); - Exerciții de explorare și orientare/descoperire a obiectelor din mediul familiar, prin antrenarea mai multor analizatori (auditiv, vizual,tactil etc.).
<p>1.2. Experimentarea și cunoașterea senzațiilor propriului corp</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de atingere, de descoperire a propriului corp/a corpului partenerului de joc „Spune la ce folosesc!”, „Ce culoare au ochii, părul... etc. colegului tău!” etc.); - Exerciții pentru postură (imitarea posturii persoanelor prezente/persoanelor din imagini; exerciții de executare după model a diferitelor posturi corporale); - Exerciții-joc pentru menținerea echilibrului static-dinamic (jocul „Stăm ca soldățeii”, „Ciupercuțele” etc.); - Exerciții de formare și educare a echilibrului static-dinamic (biped/pe un picior); - Exerciții de formare și educare a echilibrului în trecere de la static la deplasare/de la deplasare la static; - Exerciții senzoriale și motorii cu antrenarea progresivă a tuturor părților corpului (exerciții de mișcare a capului, a brațelor, picioarelor și a trunchiului); - Exerciții de percepere a mișcărilor globale sau fine ale propriului corp (exerciții de motricitate generală și motricitate fină); - Exerciții de imitare/executare a gesturilor utile (îmbrăcare/dezbrăcare, încălțare/descălțare etc.).
<p>1.3. Explorarea multisenzorială a mediului înconjurător</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de discriminare senzorială (auditivă, vizuală, gustativă, olfactivă, tactilă); - Exerciții de explorare și descoperire a obiectelor din mediul familiar, prin antrenarea mai multor analizatori (auditiv / vizual / tactil etc.).
<p>1.4. Formarea și dezvoltarea structurilor perceptiv-motrice de bază (culoare-formă-mărime- orientare, organizare și structurare spațio-temporală)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de identificare (și denumire) – discriminare obiectuală și/ sau imagistică, după unul sau mai multe criterii; - Exerciții de localizare a obiectelor prin raportare la schema corporală; - Exerciții de recunoaștere a pozițiilor spațiale simple (pe, sub, în față, în spate, deasupra-dedesubt etc.); - Executarea unor comenzi simple de deplasare în spațiu; - Exerciții de identificare a momentelor unei zile, a zilelor săptămânii; - Exerciții de discriminare vizuală a poziției și orientării obiectelor unele față de altele.

2. Formarea și exersarea coordonării psihomotrice

Clasa a VI-a
<p>2.1. Formarea – exersarea coordonării bimanuale</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de încheiere – descheiere (arici, capse, nasturi, fermoar); - Exerciții de înșurubare/deșurubare; - Exerciții de asamblare/dezasamblare.
<p>2.2. Formarea și exersarea coordonării oculo-motorii</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de înșirare (a pionilor pe tăblița cu găurele/ a mărgelilor pe ață); - Exerciții de imitare cu mâna/degetul/creionul a pozițiilor orizontală, verticală, oblică; - Exerciții de prehensiune (prindere corectă a instrumentelor de scris): efectuarea de mâzgălituri, cercuri – spirale; - Desen figurativ: desen după șablon (trasare de contururi și umplerea spațiului – cu fond, prin hașurare).
<p>2.3. Formarea și exersarea coordonării auditiv-motorii</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jocuri de mișcare pe ritmuri simple; - Dans liber sau dirijat.

3. Formarea și dezvoltarea unor comportamente adaptative în relația cu mediul înconjurător

Clasa a VI-a
<p>3.1. Identificarea lateralității – membrul superior și inferior dominant și orientarea stânga/ dreapta</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de manevrare de diferite obiecte cu executarea unor mișcări precum răsucire, decupare, desenare; - Exerciții de coordonare oculo-motorie (așezarea pionilor pe tăblița cu găurele, simulare cusături pe planșa cu găurele etc.); - Exerciții de folosire alternativă a membrilor inferioare/superioare; - Exerciții de orientare stânga/dreapta, în raport cu schema corporală proprie și cu anumite repere.
<p>3.2. Exersarea și fixarea unor comportamente simple de îngrijire a propriului corp – îmbrăcat/dezbrăcat, spălat, mâncat</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de spălat, de îmbrăcat, încălțat, mâncat, cu/fără sprijin; - Exerciții joc de încheiere – descheiere nasturi, șireturi și fermoare; - Exerciții de identificare și utilizare a obiectelor de toaletă; - Exerciții de alegere a vestimentației în funcție de gen și momentul zilei.
<p>3.3. Respectarea regulilor de igienă proprie, colectivă și a spațiului de locuit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de însușire și utilizare corectă a denumirii spațiilor de locuit; - Exerciții de folosire a instalațiilor sanitare; - Exerciții de aerisire și curățenie a clasei, camerei de dormit etc.

4. Exersarea comportamentelor și atitudinilor formate în activități de tip integrativ

Clasa a VI-a
<p>4.1. Identificarea propriilor trăsături fizice prin comparație cu persoanele din jur</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de denumire a schemei corporale proprii și a altei persoane (frați, surori, părinți, bunici); - Exerciții de stabilire a corespondenței între elementele propriului corp și cele ale altei persoane; - Exerciții de observare a trăsăturilor feței, corpului etc.

Clasa a VI-a
<p>4.2. Cunoașterea pericolelor și formarea de conduite preventive în spațiul natural și social</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de recunoaștere și identificare a pericolelor potențiale din mediul înconjurător (accidente rutiere, obiecte contondente, surse de electrocutare etc.); - Exerciții de formare a unor conduite de evitare și prevenire a pericolelor din mediu.
<p>4.3. Dezvoltarea deprinderilor de existență activă în mediul familial</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de identificare a datelor personale (nume, prenume, vârstă, data nașterii, adresă); - Exerciții de identificare a membrilor familiei (mama, tata, frați, surori, bunici); - Exerciții de identificare a membrilor familiei în fotografii.
<p>4.4. Operarea cu elemente ale realității înconjurătoare prin operații concrete și/sau logice</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de asociere a imaginilor despre anotimpuri, fenomene ale naturii (vânt, ploaie, fulger, tunet, ceață etc.); - Exerciții de asociere a unor desene simbol cu anotimpul corespunzător: brad - iarna, ghiocel – primăvara, copii la mare – vara, frunze uscate – toamna; - Exerciții de ordonare a jetoanelor în funcție de succesiunea anotimpurilor.

Conținuturi

Domenii de conținut	Clasa a VI-a
Cunoașterea senzorială a elementelor și fenomenelor din mediu	<p>Explorarea senzorială</p> <ul style="list-style-type: none"> - Identificare și discriminare senzorială (vizuală; auditivă; tactil-kinestezică; termică; olfactivă; gustativă); - Reacții adecvate la stimulii din mediul înconjurător; - Experimentarea senzațiilor propriului corp (atingere, descoperire, postură, echilibru, rostogolire, cățărare, târâre etc.); - Acțiuni senzoriale în activități practic-aplicative și utilitare.
Coordonare psihomotrică	<p>Coordonare bimanuală și oculo-motorie (motricitatea fină)</p> <ul style="list-style-type: none"> - prehensiune; - alăturare; - incastrare; - rupere; - mototolire; - apăsare; -suprapunere; - îndoire; - decupare; - înșurubare/deșurubare; - încheiere/descheiere; - rulare; <p>Coordonare auditiv-motorie</p> <ul style="list-style-type: none"> - elemente de gimnastică cu/fără obiecte – la comandă verbală; - elemente ludice de exprimare gestuală, însoțită de linie muzicală sugestivă; - jocuri de mișcare pe ritmuri simple; - dans liber sau dirijat.

Domenii de conținut	Clasa a VI-a
Structuri perceptiv motrice	Structuri perceptiv motrice de bază - Structuri perceptiv motrice de formă, mărime, culoare; - Orientare - organizare structurare spațială; - Orientare - organizare structurare temporală.
Relația cu mediul înconjurător	Lateralitatea - coordonare oculo-motorie; - orientare stânga/dreapta în raport cu schema corporală și alte repere date; Reguli elementare de igienă corporală și a spațiilor de locuit - exerciții practice de îngrijirea propriului corp; - igiena propriului corp. - igiena spațiului de locuit.
Apartenența la grup	Conduita preventivă în diferite situații - pericolele din mediul înconjurător; Existența activă în mediul familial și social - datele personale și familiale concret-intuitiv; - trăsăturile feței (proprii/colegului); - anotimpuri; - fenomene ale naturii.

CLASA a VII-a

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Cunoașterea elementelor și fenomenelor lumii înconjurătoare prin intermediul acțiunilor de explorare senzorială

Clasa a VII-a
<p>1.1. Identificarea stimulilor senzoriali din mediul înconjurător și manifestarea unor reacții adecvate</p> <p>Exerciții de descoperire a proprietăților fizice ale obiectelor perceptibile pe baza simțurilor:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de discriminare vizuală (identic/ diferit, perceperea transformărilor; sortări după unul sau mai multe criterii – culoare; mărime; formă); - Exerciții de discriminare auditivă (zgomote, onomatopee, sunete, voci familiare etc.); - Exerciții de sesizare a unor caracteristici simple și de punere în corespondență: bomboană – dulce, iaurt – acru, înghețată – rece; - Exerciții de discriminare olfactivă și gustativă (mirosuri ambientale și alimente familiare); - Exerciții de explorare și orientare/descoperire a obiectelor din mediul familiar, prin antrenarea mai multor analizatori (auditiv, vizual, tactil etc.).
<p>1.2. Experimentarea și cunoașterea senzațiilor propriului corp</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de atingere, de descoperire a propriului corp/a corpului partenerului de joc („Spune la ce folosesc!”, „Ce culoare au ochii, părul... etc. colegului tău?” etc.); - Exerciții pentru postură (imitarea posturii persoanelor prezente/persoanelor din imagini; exerciții de executare după model a diferitelor posturi corporale); - Exerciții - joc pentru menținerea echilibrului static-dinamic (jocul „Stăm ca soldăței”, „Ciuperçuțele” etc.); - Exerciții de formare și educare a echilibrului static-dinamic (biped/pe un picior); - Exerciții de formare și educare a echilibrului în trecere de la static la deplasare/de la deplasare la static; - Exerciții senzoriale și motorii cu antrenarea progresivă a tuturor părților corpului (exerciții de mișcare a capului, a brațelor, picioarelor și trunchiului); - Exerciții de percepere a mișcărilor globale sau fine ale propriului corp (exerciții de motricitate generală și motricitate fină); - Exerciții de imitare/executare a gesturilor utile (îmbrăcare/dezbrăcare, încălțare/descălțare etc.).
<p>1.3. Explorarea multisenzorială a mediului înconjurător</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de discriminare senzorială (auditivă, vizuală, gustativă, olfactivă, tactilă); - Exerciții de explorare și descoperire a obiectelor din mediul familiar, prin antrenarea mai multor analizatori (auditiv / vizual / tactil etc.); - Exerciții de atingere, pipăire, presare, mângâiere.
<p>1.4. Formarea și dezvoltarea structurilor perceptiv-motrice de bază (culoare-formă-mărime- orientare, organizare și structurare spațio-temporală)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de identificare (și denumire) – discriminare obiectuală și/ sau imagistică, după unul sau mai multe criterii; - Exerciții de localizare a obiectelor prin raportare la schema corporală; - Exerciții de recunoaștere a pozițiilor spațiale simple (pe, sub, în față, în spate, deasupra-dedesubt etc.); - Executarea unor comenzi simple de deplasare în spațiu; - Exerciții de identificare a momentelor unei zile, a zilelor săptămânii, a anotimpurilor; - Exerciții de discriminare vizuală a poziției și orientării obiectelor unele față de

<p>altele;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Executarea unor comenzi simple de deplasare în spațiu; - Exerciții de modificare a relațiilor spațiale dintre obiecte după anumite criterii.

2. Formarea și exersarea coordonării psihomotrice

Clasa a VII-a
<p>2.1. Formarea – exersarea coordonării bimanuale</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de încheiere – descheiere (arici, capse, nasturi, fermoare); - Exerciții de înșurubare/deșurubare; - Exerciții de asamblare/dezasamblare; - Exerciții de înodare/deznodare.
<p>2.2. Formarea și exersarea coordonării oculo-motorii</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de înșirare (a pionilor pe tăblița cu găurele/ a mărgelilor pe ață); - Exerciții de imitare cu mâna/degetul/creionul a pozițiilor orizontală, verticală, oblică; - Exerciții de prehensiune (prindere corectă a instrumentelor de scris): efectuarea de mâzgălituri, cercuri – spirale; - Desen figurativ: desen după șablon (trasare de contururi și umplerea spațiului – cu fond, prin hașurare).
<p>2.3. Formarea și exersarea coordonării auditiv-motorii</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jocuri de mișcare pe ritmuri simple; - Dans liber sau dirijat.

3. Formarea și dezvoltarea unor comportamente adaptative în relația cu mediul înconjurător

Clasa a VII-a
<p>3.1. Identificarea lateralității – membrul superior și inferior dominant și orientarea stânga/ dreapta</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de stimulare a membrului dominant, cu oferire de repere verbale pentru recunoașterea sa; - Exerciții de manevrare de diferite obiecte cu executarea unor mișcări precum răsucire, decupare, desenare; - Exerciții de coordonare oculo-motorie (așezarea pionilor pe tăblița cu găurele, simulare cusături pe planșa cu găurele etc.); - Exerciții de folosire alternativă a membrilor inferioare/superioare; - Exerciții de orientare stânga/dreapta, în raport cu schema corporală proprie și cu anumite repere; - Organizarea de secvențe de activitate curentă în funcție de partea dominantă a corpului (descheiat/ încheiat nasturi; lego; pieptănatul etc.).
<p>3.2. Exersarea și fixarea unor comportamente simple de îngrijire a propriului corp – îmbrăcat/dezbrăcat, spălat, mâncat</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de spălat, de îmbrăcat, încălțat, mâncat, cu/fără sprijin; - Exerciții-joc de încheiere – descheiere nasturi, șireturi și fermoare; - Exerciții de utilizare și întreținere corectă a sălii de baie, a obiectelor de toaletă; - Exerciții de alegere a vestimentației în funcție de gen, momentul zilei, anotimp.
<p>3.3. Respectarea regulilor de igienă proprie, colectivă și a spațiului de locuit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de identificare a încăperilor dintr-o locuință; - Exerciții practice de respectare a normelor de igienă; - Exerciții de însușire și utilizare corectă a spațiilor de locuit; - Exerciții de aerisire și curățenie a clasei, camerei de dormit etc.

4. Exersarea comportamentelor și atitudinilor formate în activități de tip integrativ

Clasa a VII-a	
4.1. Identificarea propriilor trăsături fizice prin comparație cu persoanele din jur	<ul style="list-style-type: none"> -Exerciții de denumire a schemei corporale proprii și a altei persoane; -Exerciții de stabilire a corespondenței între elementele propriului corp și cele ale altei persoane; -Exerciții de observare a trăsăturilor feței, corpului; -Exerciții de stabilire a asemănărilor și deosebiriilor dintre oameni sub aspect fizic.
4.2. Cunoașterea pericolelor și formarea de conduite preventive în spațiul natural și social	<ul style="list-style-type: none"> -Exerciții de recunoaștere și identificare a pericolelor potențiale din mediul înconjurător (accidente rutiere, obiecte contondente, surse de electrocutare, etc.); -Exerciții de formare a unor conduite de evitare și prevenire a pericolelor din mediu; -Exerciții de decodificare a simbolurilor din mediul social („M” – metrou; „+” = farmacie; „H” = spitale etc.).
4.3. Dezvoltarea deprinderilor de existență activă în mediul familial	<ul style="list-style-type: none"> -Exerciții de identificare a datelor personale (nume, prenume, vârstă, data nașterii, adresă); -Exerciții de identificare a membrilor familiei în fotografii; -Exerciții-joc de punere în corespondență a persoanelor de vârstă (copil/tânăr/bătrân).
4.4. Operarea cu elemente ale realității înconjurătoare prin operații concrete și/sau logice	<ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de asociere a imaginilor despre anotimpuri, fenomene ale naturii (vânt, ploaie, fulger, tunet, ceață etc.); - Exerciții de asociere a unor desene simbol cu anotimpul corespunzător; - Exerciții de ordonare a jetoanelor în funcție de succesiunea anotimpurilor; - Exerciții de identificare și respectare a reperelor orare ale vieții familiale și școlare (regimul zilnic).

Conținuturi

Domenii de conținut	Clasa a VII-a
Cunoașterea senzorială a elementelor și fenomenelor din mediu	<p>Explorarea senzorială</p> <ul style="list-style-type: none"> - Identificare și discriminare senzorială (vizuală; auditivă; tactil-kinestezică; termică; olfactivă; gustativă); - Reacții adecvate la stimulii din mediul înconjurător; - Experimentarea senzațiilor propriului corp (atingere, descoperire, postură, echilibru, rostogolire, cățărare, târâre etc.); - Acțiuni senzoriale în activități practic-aplicative și utilitare.
Coordonare psihomotrică	<p>Coordonare bimanuală și oculo-motorie (motricitatea fină)</p> <ul style="list-style-type: none"> - prehensiune; - alăturare; - incastrare;

Domenii de conținut	Clasa a VII-a
	<ul style="list-style-type: none"> - rupere; - mototolire; - apăsare; - suprapunere; - îndoire; - decupare; - înșurubare/deșurubare; - încheiere/descheiere; - rulare; <p>Coordonare auditiv-motorie</p> <ul style="list-style-type: none"> - elemente de gimnastică cu/fără obiecte – la comandă verbală; - elemente ludice de exprimare gestuală, însoțită de linie muzicală sugestivă; - jocuri de mișcare pe ritmuri simple; - dans liber sau dirijat.
Structuri perceptiv motrice	<p>Structuri perceptiv motrice de bază</p> <ul style="list-style-type: none"> - Structuri perceptiv motrice de formă, mărime, culoare; - Orientare - organizare structurare spațială; - Orientare - organizare structurare temporală.
Relația cu mediul înconjurător	<p>Lateralitatea</p> <ul style="list-style-type: none"> - coordonare oculo-motorie; - orientare stânga/dreapta în raport cu schema corporală și alte repere date; <p>Reguli elementare de igienă corporală și a spațiilor de locuit</p> <ul style="list-style-type: none"> - îngrijirea propriului corp; - igiena propriului corp; - locuința (activități de gospodărire); - igiena spațiului de locuit; - vestimentația.
Apartenența la grup	<p>Conduita preventivă în diferite situații</p> <ul style="list-style-type: none"> - pericolele din mediul înconjurător; - simboluri din mediul social („+” – farmacie etc.); <p>Existența activă în mediul familial și social</p> <ul style="list-style-type: none"> - datele personale și familiale concret-intuitiv; - trăsăturile feței (propriei/colegului); - anotimpuri; - fenomene ale naturii; - repere orare ale vieții cotidiene.

CLASA a VIII-a

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Cunoașterea elementelor și fenomenelor lumii înconjurătoare prin intermediul acțiunilor de explorare senzorială

Clasa a VIII-a
<p>1.1. Identificarea stimulilor senzoriali din mediul înconjurător și manifestarea unor reacții adecvate</p> <p>Exerciții de descoperire a proprietăților fizice ale obiectelor perceptibile pe baza simțurilor:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de discriminare vizuală (identic/ diferit, perceperea transformărilor; sortări după unul sau mai multe criterii – culoare; mărime; formă); - Exerciții de discriminare auditivă (zgomote, onomatopee, sunete, voci familiare etc.); - Exerciții de sesizare a unor caracteristici simple și de punere în corespondență: bomboană – dulce, iaurt – acru, înghețată – rece; - Exerciții de discriminare olfactivă și gustativă (mirosuri ambientale și alimente familiare); - Exerciții de discriminare tactilă (tipuri de material: neted, moale, tare, aspru etc.); - Exerciții de explorare și orientare/descoperire a obiectelor din mediul familiar, prin antrenarea mai multor analizatori (auditiv, vizual, tactil etc.).
<p>1.2. Experimentarea și cunoașterea senzațiilor propriului corp</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de atingere, de descoperire a propriului corp/a corpului partenerului de joc „Spune la ce folosesc!”, „Ce culoare au ochii, părul... etc. colegului tău?” etc.); - Exerciții pentru postură (imitarea posturii persoanelor prezente/persoanelor din imagini; exerciții de executare după model a diferitelor posturi corporale); - Exerciții-joc pentru menținerea echilibrului static-dinamic (jocul „Stăm ca soldății”, „Ciupercuțele” etc.); - Exerciții de formare și educare a echilibrului static-dinamic (biped/pe un picior); - Exerciții de formare și educare a echilibrului în trecere de la static la deplasare/de la deplasare la static; - Exerciții senzoriale și motorii cu antrenarea progresivă a tuturor părților corpului (exerciții de mișcare a capului, a brațelor, picioarelor și trunchiului); - Exerciții de percepere a mișcărilor globale sau fine ale propriului corp (exerciții de motricitate generală și motricitate fină); - Exerciții de imitare/executare a gesturilor utile (îmbrăcare/dezbrăcare, încălțare/descălțare etc.).
<p>1.3. Explorarea multisenzorială a mediului înconjurător</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de discriminare senzorială (auditivă, vizuală, gustativă, olfactivă, tactilă); - Exerciții de explorare și descoperire a obiectelor din mediul familiar, prin antrenarea mai multor analizatori (auditiv / vizual / tactil etc.); - Exerciții de atingere, pipăire, presare, mângâiere.
<p>1.4. Formarea și dezvoltarea structurilor perceptiv-motrice de bază (culoare-formă-mărime- orientare, organizare și structurare spațio-temporală)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de identificare (și denumire) – discriminare obiectuală și/ sau imagistică, după unul sau mai multe criterii;

- Exerciții de identificare a momentelor unei zile, a zilelor săptămânii, a anotimpurilor;
- Exerciții de discriminare vizuală a poziției și orientării obiectelor unele față de altele;
- Executarea unor comenzi simple de deplasare în spațiu;
- Exerciții de modificare a relațiilor spațiale dintre obiecte după anumite criterii;
- Exerciții-joc de ordonare temporală – joc imagistic 3-4 imagini.

2. Formarea și exersarea coordonării psihomotrice

Clasa a VIII-a

2.1. Formarea – exersarea coordonării bimanuale

- Exerciții de încheiere – descheiere (arici, capse, nasturi, fermoare);
- Exerciții de înșurubare/deșurubare;
- Exerciții de asamblare/dezasamblare;
- Exerciții de înnodare/deznodare.

2.2. Formarea și exersarea coordonării oculo-motorii

- Exerciții de prehensiune (prindere corectă a instrumentelor de scris): efectuarea de mâzgălituri, cercuri – spirale;
- Desen figurativ: desen după șablon (trasare de contururi și umplerea spațiului – cu fond, prin hașurare);
- Exerciții de apucare, frământare, modelare a plastilinei, de pliere a hârtiei etc.

2.3. Formarea și exersarea coordonării auditiv-motorii

- Exerciții de gimnastică cu/fără obiecte la comandă verbală.

3. Formarea și dezvoltarea unor comportamente adaptative în relația cu mediul înconjurător

Clasa a VIII-a

3.1. Identificarea lateralității – membrul superior și inferior dominant și orientarea stânga/ dreapta

- Exerciții de executare a unor mișcări în asociere cu anumite comenzi verbale;
- Exerciții de coordonare oculo-motorie;
- Exerciții de folosire alternativă a membrilor în joc;
- Urmărirea cu creionul a unor trasee conturate;
- Exerciții de exersare a unor pași simpli de dans.

3.2. Exersarea și fixarea unor comportamente simple de îngrijire a propriului corp – îmbrăcat/dezbrăcat, spălat, mâncat

- Exerciții - joc de încheiere – descheiere nasturi, șireturi și fermoare;
- Exerciții de utilizare corectă a vestimentației și încălțăminte;
- Exerciții de identificare și utilizarea obiectelor din dotările/utilitățile unei încăperi;
- Exerciții de alegere a vestimentației în funcție de gen, momentul zilei, anotimp și eveniment;
- Exerciții-joc de potrivire a vestimentației în funcție de ocazie/eveniment.

3.3. Respectarea regulilor de igienă proprie, colectivă și a spațiului de locuit

- Exerciții de recunoaștere, denumire și utilitate a obiectelor din categoriile: obiecte de igienă, îmbrăcăminte, încălțăminte, obiecte din casă;
- Exerciții de utilizare corectă a spațiilor de locuit (sala de baie, bucătărie, dormitor, clasă etc.);
- Exerciții de identificare și respectare a reperelor orare ale vieții familiale și școlare (regimul zilnic).

4. Exersarea comportamentelor și atitudinilor formate în activități de tip integrativ

Clasa a VIII-a	
4.1. Identificarea propriilor trăsături fizice prin comparație cu persoanele din jur	<ul style="list-style-type: none"> - Exerciții-joc de discriminare a obiectelor/ființelor după elementele semnificative („Cu ce se aseamănă?”, „Prin ce se deosebesc?” etc.); - Exerciții de observare a trăsăturilor feței, corpului; - Exerciții de stabilire a asemănărilor și deosebirilor dintre oameni sub aspect fizic; - Exerciții de precizare a trăsăturilor fizice ale altor persoane, desprinse în urma analizei/ vizualizării unui set de imagini/ fotografii.
4.2. Cunoașterea pericolelor și formarea de conduite preventive în spațiul natural și social	<ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de recunoaștere și identificare a pericolelor potențiale din mediul înconjurător; - Exerciții de formare a unor conduite de evitare și prevenire a pericolelor din mediu; - Exerciții de decodificare a simbolurilor din mediul social („M” – metrou; „+” = farmacie; „H” = spitale etc.); - Exerciții aplicative – respectarea regulilor elementare de circulație - Jocuri de identificare a consecințelor/efectelor unei acțiuni („Ce s-ar întâmpla dacă...!” etc.).
4.3. Dezvoltarea deprinderilor de existență activă în mediul familial	<ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de sesizare a succesiunii temporale corespunzătoare diferitelor etape de evoluție: nou născut – copil – tânăr – adult - bătrân; - Exerciții - joc de sesizare a ordinii prin care se produc anumite acțiuni văzute sau auzite cu verbalizarea lor („Așază imaginile în ordine!”, „Ordinea operațiilor”).
4.4. Operarea cu elemente ale realității înconjurătoare prin operații concrete și/sau logice	<ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de identificare a obiectelor și spațiilor periculoase; - Exerciții de identificare a acțiunilor periculoase; - Jocuri didactice: „Așa da!”, „Așa nu!” etc.

Conținuturi

Domenii de conținut	Clasa a VIII-a
Cunoașterea senzorială a elementelor și fenomenelor din mediu	Explorarea senzorială <ul style="list-style-type: none"> - Identificare și discriminare senzorială (vizuală; auditivă, tactil-kinestezică; termică; olfactivă; gustativă); - Reacții adecvate la stimulii din mediul înconjurător; - Experimentarea senzațiilor propriului corp (atingere, descoperire, postură, echilibru, rostogolire, cățărare, târâre etc.); - Acțiuni senzoriale în activități practic-aplicative și utilitare.
Coordonare psihomotrică	Coordonare bimanuală și oculo-motorie (motricitatea fină) <ul style="list-style-type: none"> - prehensiune;

Domenii de conținut	Clasa a VIII-a
	<ul style="list-style-type: none"> - alăturare; - incastrare; - rupere; - mototolire; - apăsare; -suprapunere; - îndoire; - decupare; - înșurubare/deșurubare; - încheiere/descheiere; - rulare; <p>Coordonare auditiv-motorie</p> <ul style="list-style-type: none"> - elemente de gimnastică cu/fără obiecte – la comandă verbală; - elemente ludice de exprimare gestuală, însoțită de linie muzicală sugestivă; - jocuri de mișcare pe ritmuri simple; - dans liber sau dirijat.
Structuri perceptiv motrice	<p>Structuri perceptiv motrice de bază</p> <ul style="list-style-type: none"> - Structuri perceptiv motrice de formă, mărime, culoare; - Orientare - organizare structurare spațială; - Orientare - organizare structurare temporală.
Relația cu mediul înconjurător	<p>Lateraliitatea</p> <ul style="list-style-type: none"> - coordonare oculo-motorie; - discriminarea obiectelor/ființelor; - jocuri de mișcare; <p>Reguli elementare de igienă corporală și a spațiilor de locuit</p> <ul style="list-style-type: none"> - igiena propriului corp; - locuința (activități de gospodărire); - obiecte din clasă; - obiecte din casă; - vestimentația; - încălțăminte.
Apartenența la grup	<p>Conduita preventivă în diferite situații</p> <ul style="list-style-type: none"> - pericolele din mediul înconjurător; - simboluri din mediul social ("+" – farmacie etc.); - reguli de circulație; <p>Existența activă în mediul familial și social</p> <ul style="list-style-type: none"> - etape de evoluție; - anotimpuri; - fenomene ale naturii.

CLASA a IX a

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Cunoașterea elementelor și fenomenelor lumii înconjurătoare prin intermediul acțiunilor de explorare senzorială

Clasa a IX-a
<p>1.1. Identificarea stimulilor senzoriali din mediul înconjurător și manifestarea unor reacții adecvate</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de explorare și descoperire a obiectelor din mediul familiar; - Exerciții de descoperire a proprietăților fizice ale obiectelor perceptibile pe baza simțurilor; - Exerciții de discriminare vizuală (identic/ diferit, perceperea transformărilor; sortări după unul sau mai multe criterii – culoare; mărime; formă); - Exerciții de discriminare auditivă (zgomote, onomatopee, sunete, voci familiare etc.); - Exerciții de discriminare tactilă (tipuri de material: neted, moale, tare, aspru etc.); - Exerciții de percepere a temperaturii diferitelor obiecte/materiale cu care vin în contact; - Exerciții de precizare a temperaturii mediului; - Exerciții de sesizare a unor caracteristici simple și de punere în corespondență: bomboană – dulce, iaurt – acru, înghețată – rece; - Exerciții de discriminare olfactivă și gustativă (mirosuri ambientale și alimente familiare); - Exerciții de explorare și orientare/descoperire a obiectelor din mediul familiar, prin antrenarea mai multor analizatori (auditiv, vizual, tactil etc.).
<p>1.2. Experimentarea și cunoașterea senzațiilor propriului corp</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții-joc de atingere, de descoperire a propriului corp/a corpului partenerului de joc („Ești mic?, Ești mare?”, „Spune cine/cum ești tu!” etc.); - Exerciții pentru postură (imitarea posturii persoanelor prezente/persoanelor din imagini; exerciții de executare după model a diferitelor posturi corporale); - Exerciții-joc pentru menținerea echilibrului static-dinamic (jocul „Șotron” „mergem pe jetoane” etc.); - Exerciții senzoriale și motorii cu antrenarea progresivă a tuturor părților corpului (exerciții de mișcare a capului, a brațelor, picioarelor și trunchiului); - Exerciții de percepere a mișcărilor globale sau fine ale propriului corp (exerciții de motricitate generală și motricitate fină); - Exerciții de imitare/executare a gesturilor utile (îmbrăcare/dezbrăcare, încălțare/descălțare etc.); - Exerciții de identificare a senzațiilor (cald-rece, durere-plăcere, sete, foame etc.).
<p>1.3. Explorarea multisenzorială a mediului înconjurător</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de discriminare senzorială (auditivă, vizuală, gustativă, olfactivă, tactilă); - Exerciții de explorare și descoperire a obiectelor din mediul familiar, prin antrenarea mai multor analizatori (auditiv / vizual / tactil etc.); - Exerciții de atingere, pipăire, presare, mângâiere.
<p>1.4. Formarea și dezvoltarea structurilor perceptiv-motrice de bază (culoare-formă-mărime- orientare, organizare și structurare spațio-temporală)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de identificare (și denumire) – discriminare obiectuală și/ sau imagistică, după unul sau mai multe criterii; - Exerciții de discriminare vizuală a poziției și orientării obiectelor unele față de altele;

- Executarea unor comenzi simple de deplasare în spațiu;
- Exerciții cuprinse în cadrul unui program perceptual (soft-uri educative accesibile);
- Exerciții de modificare a relațiilor spațiale dintre obiecte după anumite criterii;
- Exerciții-joc de ordonare temporală – joc imagistic 3-4 imagini;
- Exerciții de asociere de tipul: acțiuni specifice momentelor zilei/imagini: anotimp – imagine.

2. Formarea și exersarea coordonării psihomotrice

CLASA a IX-a

2.1. Formarea – exersarea coordonării bimanuale

- Jocuri de manipulare a obiectelor/jucăriilor/obiecte de vestimentație/încălțăminte (încheiere – descheiere, înșurubare/deșurubare, asamblare/dezasamblare, înnodare/deznodare.

2.2. Formarea și exersarea coordonării oculo-motorii

- Jocuri de înșirare a mărgelilor pe ață, cusături pe planșa cu găurele, incastre etc.;
- Desen figurativ - desen după șablon;
- Divertisment grafic exprimat în linii curbe, frânte etc., diverse direcții și planuri.

2.3. Formarea și exersarea coordonării auditiv-motorii

- Exerciții de gimnastică cu/fără obiecte la comandă verbal;
- Jocuri de mișcare pe ritmuri simple;
- Exerciții ludice de exprimare gestuală, însoțită de linie muzicală sugestivă.

3. Formarea și dezvoltarea unor comportamente adaptative în relația cu mediul înconjurător

Clasa a IX-a

3.1. Identificarea lateralității – membrul superior și inferior dominant și orientarea stânga/ dreapta

- Exerciții de sesizare a direcției/orientării poziției obiectelor;
- Jocuri puzzle: „Poze tăiate”;
- Joc de alcătuire a unor modele figurale după modelul dat: „Completează cu ce lipsește!”;
- Exerciții de identificare a traseului corect pe un suport grafic „Labirintul”

3.2. Exersarea și fixarea unor comportamente simple de îngrijire a propriului corp – îmbrăcat/dezbrăcat, spălat, mâncat

- Exerciții de aranjare a veselei și tacâmurilor pentru servirea mesei (dimineață, prânz și seară) și de strangerea lor;
- Exerciții practice de pregătire a unor feluri de mâncare simple respectând o succesiune de etape;
- Exerciții-joc de imitare a unei acțiuni zilnice: „ La spălător”, „Facem curat”, „Bucătăreasa”.

3.3. Respectarea regulilor de igienă proprie, colectivă și a spațiului de locuit

- Exerciții de prezentare a modului de depozitare a unor alimente;
- Activități practice de organizare a unei zile festive;
- Activități pentru dezvoltarea simțului practic gospodăresc.

4. Exersarea comportamentelor și atitudinilor formate în activități de tip integrativ

Clasa a IX-a	
4.1. Identificarea propriilor trăsături fizice prin comparație cu persoanele din jur	<ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de stabilire a corespondenței între elementele propriului corp și cele ale altei persoane; - Exerciții de precizare a trăsăturilor fizice: față-băiat; - Exerciții-joc de identificare a detaliilor figurii umane la propria persoană, la partener și în imagini „Acestea sunt...”; - Exerciții-joc de identificare a funcțiilor de bază, utilității segmentelor corpului și a organelor de simț (văz, auz, miros, gust, mișcare, respirație etc.).
4.2. Cunoașterea pericolelor și formarea de conduite preventive în spațiul natural și social	<ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de identificare a acțiunilor periculoase; - Exerciții de recunoaștere a indicatoarelor ce semnaleză pericole: „Pericol de electrocutare”, „Otravă”, „Pericol de moarte”; - Exerciții-joc de identificare a persoanelor/serviciilor de sprijin pentru rezolvarea unor situații concrete (incendiu, accident rutier, agresiune fizică, în familie sau grup de joacă; salvare, pompieri, poliție); - Exerciții-joc de formare a unor deprinderi de prevenire a îmbolnăvirii (spălatul mâinilor, a fructelor/legumelor, înainte de masă etc.).
4.3. Dezvoltarea deprinderilor de existență activă în mediul familial	<ul style="list-style-type: none"> - Exerciții-joc de recunoaștere a indicatoarelor întâlnite în diferite instituții publice („Intrare/ieșire”, „Toaleta”, „Fumatul interzis”, „Spital”, „Poliție”, etc.); - Exerciții de sesizare a succesiunii temporale corespunzătoare diferitelor etape de evoluție: nou născut-copil-tânăr-adult-bătrân; - Exerciții-joc de sesizare a ordinii prin care se produc anumite acțiuni văzute sau auzite cu verbalizarea lor („Așază imaginile în ordine”, „Ordinea operațiilor”).
4.4. Operarea cu elemente ale realității înconjurătoare prin operații concrete și/sau logice	<ul style="list-style-type: none"> - Deplasarea în grup cu mijloacele de transport; - Exerciții de citire a etichetelor de pe diferite produse; - Exerciții de deplasare în mediul ambiant cu respectarea regulilor de circulație; - Exerciții de operare cu noțiunea de timp: Ceasul – fix, jumătate; - Jocuri didactice: „Așa da!”, „Așa nu!” etc.

Conținuturi

Domenii de conținut	Clasa a IX-a
Cunoașterea senzorială a elementelor și fenomenelor din mediu	Explorarea senzorială <ul style="list-style-type: none"> - Identificare și discriminare senzorială (vizuală; auditivă; tactil-kinestezică; termică; olfactivă; gustativă); - Reacții adecvate la stimulii din mediul înconjurător; - Experimentarea senzațiilor propriului corp (atingere, descoperire, postură, echilibru, rostogolire, cățărare, târâre etc.); - Acțiuni senzoriale în activități practic-aplicative și utilitare.
Coordonare psihomotrică	Coordonare bimanuală și oculo-motorie (motricitatea fină) <ul style="list-style-type: none"> - prehensiune; - alăturare; - incastrare;

Domenii de conținut	Clasa a IX-a
	<ul style="list-style-type: none"> - rupere; - mototolire; - apăsare; -suprapunere; - îndoire; - decupare; - înșurubare/deșurubare; - încheiere/descheiere; - rulare; <p>Coordonare auditiv-motorie</p> <ul style="list-style-type: none"> - elemente de gimnastică cu/fără obiecte – la comandă verbală; - elemente ludice de exprimare gestuală, însoțită de linie muzicală sugestivă; - jocuri de mișcare pe ritmuri simple; - dans liber sau dirijat.
Structuri perceptiv motrice	<p>Structuri perceptiv motrice de bază</p> <ul style="list-style-type: none"> - Structuri perceptiv motrice de formă, mărime, culoare; - Orientare - organizare structurare spațială; - Orientare - organizare structurare temporală.
Relația cu mediul înconjurător	<p>Lateralitatea</p> <ul style="list-style-type: none"> - direcție; - orientare; - Puzzle; - Labirint; - Completare spații lacunare; <p>Reguli elementare de igienă corporală și a spațiilor de locuit</p> <ul style="list-style-type: none"> - organe de simț; - alimente; - locuința.
Apartenența la grup	<p>Conduita preventivă în diferite situații</p> <ul style="list-style-type: none"> - pericolele din mediul înconjurător; - simboluri din mediul social („+” – farmacie, etc.); - indicatoare (în instituții/ce semnalează pericole); <p>Existența activă în mediul familial și social</p> <ul style="list-style-type: none"> - etape de evoluție; - anotimpuri; - mijloace de transport; - reguli de circulație; - ceasul.

CLASA a X- a

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Cunoașterea elementelor și fenomenelor lumii înconjurătoare prin intermediul acțiunilor de explorare senzorială

CLASA a X-a
<p>1.1. Identificarea stimulilor senzoriali din mediul înconjurător și manifestarea unor reacții adecvate</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de explorare și descoperire a obiectelor din mediul familiar; - Exerciții de descoperire a proprietăților fizice ale obiectelor perceptibile pe baza simțurilor; - Exerciții de discriminare vizuală (identic/ diferit, perceperea transformărilor; sortări după unul sau mai multe criterii – culoare; mărime; formă); - Exerciții de discriminare auditivă (zgomote, onomatopee, sunete, voci familiare etc.); - Exerciții de discriminare tactilă (tipuri de material: neted, moale, tare, aspru etc.); - Exerciții de percepere a temperaturii diferitelor obiecte/materiale cu care vin în contact; - Exerciții de precizare a temperaturii mediului; - Exerciții de sesizare a unor caracteristici simple și de punere în corespondență: bomboană – dulce, iaurt – acru, înghețată – rece; - Exerciții de discriminare olfactivă și gustativă (mirosuri ambientale și alimente familiare); - Exerciții de explorare și orientare/descoperire a obiectelor din mediul familiar, prin antrenarea mai multor analizatori (auditiv, vizual, tactil etc.).
<p>1.2. Experimentarea și cunoașterea senzațiilor propriului corp</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții-joc de atingere, de descoperire a propriului corp/a corpului partenerului de joc („Ești mic?, Ești mare?”, „Spune cine/cum ești tu!” etc.); - Exerciții pentru postură (imitarea posturii persoanelor prezente/persoanelor din imagini; exerciții de executare după model a diferitelor posturi corporale); - Exerciții-joc pentru menținerea echilibrului static-dinamic (jocul „Șotron”, „mergem pe jetoane” etc.); - Exerciții senzoriale și motorii cu antrenarea progresivă a tuturor părților corpului (exerciții de mișcare a capului, a brațelor, picioarelor și trunchiului); - Exerciții de percepere a mișcărilor globale sau fine ale propriului corp (exerciții de motricitate generală și motricitate fină); - Exerciții de imitare/executare a gesturilor utile (îmbrăcare/dezbrăcare, încălțare/descălțare etc.); - Exerciții de identificare a senzațiilor (cald-rece, durere-plăcere, sete, foame etc.).
<p>1.3. Explorarea multisenzorială a mediului înconjurător</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de discriminare senzorială (auditivă, vizuală, gustativă, olfactivă, tactilă); - Exerciții de explorare și descoperire a obiectelor din mediul familiar, prin antrenarea mai multor analizatori (auditiv / vizual / tactil etc.); - Exerciții de atingere, pipăire, presare, mângâiere.
<p>1.4. Formarea și dezvoltarea structurilor perceptiv-motrice de bază (culoare-formă-mărime- orientare, organizare și structurare spațio-temporală)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de identificare (și denumire) – discriminare obiectuală și/ sau

imagistică, după unul sau mai multe criterii;

- Exerciții de sortare și grupare obiectuală și/sau imagistică după unul sau mai multe criterii;
- Exerciții de seriare obiectuală/imagistică după unul sau mai multe criterii;
- Exerciții de discriminare vizuală a poziției și orientării obiectelor unele față de altele;
- Executarea unor comenzi simple de deplasare în spațiu;
- Exerciții cuprinse în cadrul unui program perceptual (soft-uri educative accesibile);
- Exerciții de modificare a relațiilor spațiale dintre obiecte după anumite criterii;
- Exerciții-joc de ordonare temporală – joc imagistic 3-4 imagini;
- Exerciții de asociere de tipul: acțiuni specifice momentelor zilei/imagini: anotimp – imagine.

2. Formarea și exersarea coordonării psihomotrice

CLASA a X-a

2.1. Formarea – exersarea coordonării bimanuale

- Jocuri de manipulare a obiectelor/jucăriilor/obiecte de vestimentație/încălțăminte (încheiere – descheiere, înșurubare/deșurubare, asamblare/dezasamblare, înnodare/deznodare.

2.2. Formarea și exersarea coordonării oculo-motorii

- Jocuri de înșirare a mărgelilor pe ață, cusături pe planșa cu găurele, incastre etc.;
- Desen figurativ - desen după șablon;
- Divertisment grafic exprimat în linii curbe, frânte, etc în diverse direcții și planuri.

2.3. Formarea și exersarea coordonării auditiv-motorii

- Exerciții de gimnastică cu/fără obiecte la comandă verbală;
- Jocuri de mișcare pe ritmuri simple;
- Exerciții ludice de exprimare gestuală, însoțită de linie muzicală sugestivă.

3. Formarea și dezvoltarea unor comportamente adaptative în relația cu mediul înconjurător

Clasa a X-a

3.1. Identificarea lateralității – membrul superior și inferior dominant și orientarea stânga/ dreapta

- Exerciții de tăiere a unor materiale diferite: tăierea unui ciucure de hârtie, a unor colțuri, după linii trasate etc.;
- Exerciții de familiarizare cu unelte/instrumente/aparate/utile în viața de zi cu zi sau în vederea pregătirii pentru însușirea unei meserii;
- Joc concurs de stimulare a vitezei de reacție: „Cine este primul?”;
- Exerciții-joc de control mimic și gestural;
- Concurs de desene pe asfalt;
- Exerciții de parcurgere a unui traseu cu atingerea/ridicarea obiectelor precizate: „Atinge reperele!” etc.

3.2. Exersarea și fixarea unor comportamente simple de îngrijire a propriului corp – îmbrăcat/dezbrăcat, spălat, mâncat

- Exerciții de recunoaștere și denumire a obiectelor din următoarele categorii (mijloace de transport, obiecte de igienă, îmbrăcăminte, încălțăminte);

Clasa a X-a
<ul style="list-style-type: none"> - Exerciții-joc de clasificare/ordonare a produselor alimentare: lactate, preparate din carne, dulciuri etc.; - Exerciții practice de pregătire a unor feluri de mâncare simple respectând o succesiune de etape; - Exerciții-joc de imitare a unei acțiuni zilnice: „La spălător”, „Facem curat!”, „Bucătăreasa”.
<p>3.3. Respectarea regulilor de igienă proprie, colectivă și a spațiului de locuit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de prezentare a modului de păstrare/conservare a unor alimente (produse congelate, murături, gemuri, compoturi etc.); - Exerciții de prezentare a modului de depozitare a unor alimente; - Activități practice de organizare a unei zile festive; - Activități pentru dezvoltarea simțului practic gospodăresc.

4. Exersarea comportamentelor și atitudinilor formate în activități de tip integrativ

Clasa a X-a
<p>4.1. Identificarea propriilor trăsături fizice prin comparație cu persoanele din jur</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții joc de identificare a asemănărilor/deosebirilor între propria persoană și alte viețuitoare (animale, plante, păsări etc.); - Exerciții-joc de identificare a detaliilor figurii umane la propria persoană, la partener și în imagini „Acestea sunt...”; - Exerciții-joc de identificare a funcțiilor de bază, utilității segmentelor corpului și a organelor de simț (văz, auz, miros, gust, mișcare, respirație etc.); - Exerciții de recunoaștere a unor unități monetare (bancnote și bani).
<p>4.2. Cunoașterea pericolelor și formarea de conduite preventive în spațiul natural și social</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de identificare a unor semne/elemente rutiere și de circulație: semafor, mașina de poliție, trecerea de pietoni; - Vizionarea de filme educative pentru formarea comportamentelor de evitare a pericolelor; - Exerciții de identificare a locului de unde pot fi achiziționate anumite produse: medicamente – farmacie, dulciuri – cofetărie etc.; - Exerciții de recunoaștere a indicatoarelor ce semnaleză pericole: „Pericol de electrocutare”, „Otravă”, „Pericol de moarte”; - Exerciții-joc de identificare a persoanelor/serviciilor de sprijin pentru rezolvarea unor situații concrete (incendiu, accident rutier, agresiune fizică, în familie sau grup de joacă; salvare, pompieri, poliție).
<p>4.3. Dezvoltarea deprinderilor de existență activă în mediul familial</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jocuri de identificare a consecințelor /efectelor unei acțiuni: „Ce s-ar întâmpla dacă...!”, „Ce poți face atunci când...?”; - Exerciții - joc de recunoaștere a indicatoarelor întâlnite în diferite instituții publice („Intrare/ieșire”, „Toaleta”, „Fumatul interzis”, „Spital”, „Poliție” etc.); - Exerciții - joc de identificare a meseriilor; - Exerciții - joc de sesizare a ordinii prin care se produc anumite acțiuni văzute sau auzite cu verbalizarea lor („Așază imaginile în ordine”, „Ordinea operațiilor”); - Vizite la diferite instituții/ateliere/fabrici etc.

Clasa a X-a
<p>4.4. Operarea cu elemente ale realității înconjurătoare prin operații concrete și/sau logice</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții-joc de identificare a principalelor sărbători religioase; - Exerciții de grupare a mijloacelor de transport după diferite criterii: terestre, fluvial/maritime, aeriene; - Deplasarea în grup cu mijloacele de transport; - Exerciții - de citire a etichetelor de pe diferite produse; - Exerciții de deplasare în mediul ambiant cu respectarea regulilor de circulație; - Exerciții de operare cu noțiunea de timp: Ceasul – fix, jumătate, un sfert, fără un sfert; - Jocuri de stimulare a inițiativei și încrederii în propriile posibilități.

Conținuturi

Domenii de conținut	Clasa a X-a
Cunoașterea senzorială a elementelor și fenomenelor din mediu	<p>Explorarea senzorială</p> <ul style="list-style-type: none"> - Identificare și discriminare senzorială (vizuală; auditivă; tactil-kinestezică; termică; olfactivă; gustativă); - Reacții adecvate la stimulii din mediul înconjurător; - Experimentarea senzațiilor propriului corp (atingere, descoperire, postură, echilibru, rostogolire, cățărare, târâre etc.); - Acțiuni senzoriale în activități practic-aplicative și utilitare.
Coordonare psihomotrică	<p>Coordonare bimanuală și oculo-motorie (motricitatea fină)</p> <ul style="list-style-type: none"> - prehensiune; - alăturare; - incastrare; - rupere; - mototolire; - apăsare; -suprapunere; - îndoire; - decupare; - înșurubare/deșurubare; - încheiere/descheiere; - rulare; <p>Coordonare auditiv-motorie</p> <ul style="list-style-type: none"> - elemente de gimnastică cu/fără obiecte – la comandă verbală; - elemente ludice de exprimare gestuală, însoțită de linie muzicală sugestivă; - jocuri de mișcare pe ritmuri simple; - dans liber sau dirijat.

Domenii de conținut	Clasa a X-a
Structuri perceptiv motrice	Structuri perceptiv motrice de bază - Structuri perceptiv motrice de formă, mărime, culoare; - Orientare - organizare structurare spațială; - Orientare - organizare structurare temporală.
Relația cu mediul înconjurător	Lateralitatea - direcție; - orientare; - tăiere a materialelor; - instrumente ale diverselor meserii; Reguli elementare de igienă corporală și a spațiilor de locuit - organe de simț; - alimente; - locuința; - obiecte de igienă.
Apartenența la grup	Conduita preventivă în diferite situații - pericolele din mediul înconjurător; - simboluri din mediul social („+” – farmacie etc.); - indicatoare (în instituții/ce semnaleză pericole); - deprinderi de autocontrol; Existența activă în mediul familial și social - etape de evoluție; - anotimpuri; - mijloace de transport; - filme educative; - reguli de circulație; - ceasul; - consecințe ale unei acțiuni; - vizite în diferite instituții; - jocuri pentru creșterea stimei de sine; - banii; - meseriile.

Sugestii metodologice

Programa disciplinei *Educație senzorială și psihomotorie* se adresează profesorilor care lucrează în învățământul special primar și gimnazial destinat elevilor cu dizabilități intelectuale grave, severe și/sau asociate și are rolul de a orienta cadrele didactice în scopul proiectării și derulării la clasă a activităților specifice acestei discipline.

Acestea vor fi structurate și organizate în funcție de particularitățile clasei, nivelul dezvoltării psiho-motrice și intelectuale al elevilor, de baza materială de care dispun și de creativitatea cadrului didactic. Informația prezentată se reia concentric, asigurându-se aprofundarea și caracterul formativ, practic-aplicativ, respectând principiul accesibilității, al diferențelor individuale și de vârstă și al însușirii cunoștințelor de la simplu la complex, de la concret intuitiv la generalizări.

Strategiile didactice recomandate pentru derularea activităților de *educație senzorială și psihomotorie* sunt cele activ-participative care permit elevilor implicarea directă, necesitând respectarea următoarelor strategii:

- selectarea metodelor de lucru în funcție de competențele vizate, scopuri, situații concrete, activități preferate ale elevilor;
- parcurgerea conținuturilor unui domeniu în raport cu ritmul de asimilare, de reacțiile de răspuns la evaluare, cu ritmul individual de formare/dezvoltare a deprinderilor de lucru, de caracteristicile individuale ale elevului;
- observarea modalităților de exprimare a nevoilor și intereselor elevilor, pentru a stabili modul de comunicare optim cu aceștia;
- respectarea nivelului de toleranță al elevilor;
- valorificarea tuturor resurselor oferite de elevi, antrenarea simțurilor și deprinderilor funcționale;
- oferirea de oportunități repetate pentru formarea și exersarea deprinderilor în situații normale de viață, cât mai variate, deoarece mulți elevi își însușesc deprinderile, dar nu le pot generaliza;
- împărțirea sarcinii de lucru în pași mici, în funcție de ritmul elevului;
- folosirea de stimuli/obiecte/situații reale;
- asigurarea asistenței când este necesar;
- nivelele de intervenție ale cadrului didactic:
 - independență – nu este necesară intervenția adultului;
 - indicații verbale – îndemn verbal, explicații;
 - modelul – demonstrează elevului rezolvarea sarcinii;
 - îndemnul fizic – ghidează discret elevul să îndeplinească sarcina;
 - asistență fizică – ajută fizic elevul să îndeplinească o parte a sarcinii, exceptând definitivarea;
 - asistență „mână pe mână” – ajută fizic elevul să îndeplinească fiecare pas al sarcinii, împreună;
- reducerea asistenței pe măsură ce elevul înregistrează progrese și devine mai sigur pe sine;
- adresarea de încurajări și laude pentru realizări;
- alocarea resurselor de timp necesare însușirii, consolidării deprinderilor, abilităților fiecărui elev.

Evaluarea reprezintă o componentă de bază a procesului de învățământ.

Aceasta se realizează prin:

- evaluarea inițială, care impune necesitatea unei evaluări totale pentru a identifica toate lacunele de dezvoltare ale copilului și nu doar „punctele forte” ale dezvoltării sale din acel moment. Este posibil ca, deși a ajuns într-o anumită etapă, să nu-și fi însușit corect și complet capacitățile premergătoare, iar această situație să favorizeze învățarea deficitară sau regresul;
- evaluarea curentă, cu observarea comportamentului elevului în desfășurarea activităților, vizând cu precădere executarea acțiunilor motrice, coordonarea bimanuală, oculo-motorie, respectarea lateralității, însușirea structurilor perceptiv-motrice de bază, orientarea, organizarea și structurarea spațio-temporală, conduitele preventive, comportamentul adaptativ la diverse situații deplasarea, respectarea sarcinilor de lucru/regulilor impuse, utilizarea deprinderilor însușite;
- evaluarea sumativă, va avea în vedere capacitatea elevului de a participa efectiv la activitățile organizate, dintre cele exersate de-a lungul semestrului, cu îndeplinirea de cerințelor.

Alte criterii care pot contribui la stabilirea calificativului ce se acordă elevului sunt reprezentate de:

- participarea la activitățile organizate în funcție de posibilitățile reale;
- progresul înregistrat de elev în cadrul activităților;
- evaluare reciprocă;
- autoevaluare;

- observarea sistematică (directă a elevilor în timpul activității);
- analiza activității, promovarea exemplelor/atitudinii pozitive.

Bibliografie

1. Carantină, D., *Program terapeutic pentru educația psihomotrică a copilului handicapat sever*, București: Institutul Național de recuperare și educație specială a persoanelor cu handicap;
2. Gherguț, A., (2004), *Psihopedagogia specială*, Iași: Editura Polirom;
3. Gherguț, A., (2011), *Evaluare și intervenție psihoeducațională. Terapii educaționale, recuperatorii și compensatorii*, Iași: Editura Polirom;
4. Marinache, C.V., (2008), *Programul dezvoltării eficiente a simțului tactil în perioada preșcolară*, Ghid pentru profesori și părinți, Tulcea: Editura Harvia;
5. Mușu, I., Taflan, A., (1997), *Terapia educațională și integrată*, București: Editura. Pro Humanitate;
6. Preda, V., Cziker, R., (2004), *Explorarea tactil-kinestezică în perceperea obiectelor, a imaginilor tactile și în lectura Braille*, Cluj Napoca: Presa Universitară Clujeană;
7. Radu, I., Ulici, Gh., *Evaluarea și educarea psihomotricității*, București: Editura Fundației Humanitas;
8. Rozorea, A., (1993), *Programa de educație perceptiv-vizuală – Programe școlare pentru clasele I-IV*, București;
9. Vlad, M., *Programa educațională pentru elevii cu dificultăți de învățare clasele I-X*, Iași: Editura Spiru Haret;
10. *** (2008), *Programa Educație senzorială, motorie și psihomotorie*, București.

Grupul de lucru:

- Liana Maria MITRAN, coordonator Ministerul Educației
- Maricel Nicolae LAZĂR, coordonator Inspectoratul Școlar Județean Galați

Nume, prenume	Instituție de apartenență
Filipescu Daniela	Școala Profesională Specială „Emil Gârleanu”, Galați
Diaconu Vasilica	Școala Profesională Specială „Emil Gârleanu”, Galați
Stamate Elena	Școala Profesională Specială „Emil Gârleanu”, Galați
Ionașcu Grigore	Școala Profesională Specială „Emil Gârleanu”, Galați
Lazăr Maricel Nicolae	Inspectoratul Școlar Județean Galați